

INHOUD VRIJE WANDELAAR

TEKSTEN

- Cluster Nemo 10 jaar + een blokje Nemo-nieuws nieuws
- Cluster Polen
- Cluster Voetpaden

- Extra (ook ivm 10 jaar Nemo): interview, in memoriam, 3 gedichten
- Opgaveformulier + colofon
- foto-onderschriften

[VOORKANT]

de Vrije Wandelaar

een uitgave van Nemo, 6e jaargang nr 15, najaar 1998, losse nummers *f* 4,50

JUBILEUM NUMMER

10 jaar Nemo

en verder

Polen-project na 1 jaar

In memoriam Hans Douwes

Nemo

10 jaar vereniging van vrije wandelaars

2100 mensen gingen 10.000x mee!

420 zondagwandelingen 170 themawandelingen 53 weekends 43 weken/reizen 60 Wandelcafé-avonden 1000 pannen soep

vrijdag 6 november

NEMO FESTIVAL

Zaal 100

De Wittenstraat 100

(Staatsliedenbuurt, lijn 10)

[kaartje]

aanvang 20.00 uur

toegang *f* 10,-

Optredens in 2 zalen en grote bar:

* SALSA!

* Koor Mezza Luna

* Klassieke meesterwerken

* Cubaans

* No Wave

* Hard Rock

* Bus-Blues

Poëzie

Mode-Show voor trend-watchers

Foto-expositie en video: 10 jaar vrij wandelen

Bekendmaking en huldiging van de Nemo-Top-10 en de Bijna-top-10

Programma volgt nog!

Proficiat jarig Nemo!

Een terugblik op de afgelopen jaren roept voor mij de volgende beelden met de vereniging en de naam NEMO op:

de N staat voor : *nieuwsgierig – nuttig – nauwkeurig*

de E staat voor: *energiek – enthousiast – experimenteel*

de M staat voor : *milieuvriendelijk – moedig – mysterieus*

de O staat voor: *onverdrotten – onvergelijkbaar – onovertroffen*

Ik denk dat veel mensen die Nemo kennen van de wandelingen, van de weekends, van het Wandelcafé, van de akties voor behoud van het onverharde pad en misschien ook recent van Polen, zich iets voor kunnen stellen bij deze woorden.

Want, wat is er leuker dan bijvoorbeeld op een vroege nevelige –niet door autogeluiden verstoord- zondagochtend vol energie en nieuwsgierig over een onverhard weggetje ergens in Nederland of in Polen te wandelen en te zien en te voelen hoe de natuur ontwaakt en de dieren en planten jou hun eigen mysterieuze verhalen vertellen.

En, wat is er leuker om dan onverdrotten klimmend en springend over hekken en sloten kilometers te lopen en aan het eind van de dag, moe maar verzadigd te concluderen dat *alléén Nemo op haar eigen ONOVERTROFFEN en ENTHOUSIASTE manier zo'n wandeling kan organiseren.*

Vooruitblikkend denk ik dat met de medewerkers en vrijwilligers die zich nu voor Nemo inzetten, de toekomst er rooskleurig uitziet: zij zullen er voor zorgen dat over 5 jaar als we weer feest gaan vieren, iedereen opnieuw kan zeggen: 'NEMO, dat is mijn club, daar wil ik bij horen'.

Addy Stoel
voorzitter Nemo

10 jaar luis in de pels

Vanaf het allereerste begin presenteerde Nemo zich als een hekoverschrijdende wandelclub die het aktiegroep-model hanteerde om voetpaden te redden en toegankelijk te maken. Het grote voorbeeld was natuurlijk Engeland met de onovertroffen Ramblers' Association, maar in Nemo zat ook een flinke scheut krakerswereld (hekken kraken), gemixed met wat 60er jaren aroma (flower power). Met die houding heeft Nemo zich in het begin niet geliefd gemaakt in de keurige wandelwereld waarin iedereen op de maat liep via de rood-witte en gele paaltjes. Nemo was een luis in de pels die flink kon jeuken en ergernis opriep. Veel mensen raakten echter enthousiast. De wandelingen ontpopten zich tot verrassende ontdekkingstochten en het was bovendien heel gezellig. In het begin bleven mensen aarzelend wachten bij onduidelijke hekken en bordjes Verboden Toegang; nu wordt geklaagd als routes een 'te laag Nemo-gehalte' hebben.

In de wandelwereld sloeg na verloop van tijd de boodschap van Nemo aan en ontstond erkenning en bereidheid tot samenwerking. Nemo werd serieus genomen als belangenorganisatie en kreeg ook belangrijke opdrachten zoals het maken van wandelpadenplannen en het organiseren van evenementen. Ook het vrij wandelen werd meer geaccepteerd. Struinen was vroeger een scheldwoord, nu zijn al verschillende rapporten verschenen over het 'bevorderen van struinmogelijkheden'.

Behalve dat Nemo eigendom is van 1300 trouwe leden, is Nemo ook een persoonlijke obsessie van 4 mensen (Peter, Vincent, Mathilde, Jack). Zonder die persoonlijke betrokkenheid was Nemo nooit 10 jaar geworden. Dit vaste team is de motor, maar de motor werd en wordt draaiend gehouden door de grote inzet van betrokken bestuursleden en talloze vrijwilligers.

Nemo heeft alles in zich om door te groeien tot een krachtige en professionele organisatie. Met behoud van eigenheid moet dan ook een zakelijke basis gezocht worden voor de activiteiten, inclusief loonvorming.

Nemo heeft de toekomst, dat is zeker. Die toekomst is alleen verzekerd als Nemo veel mensen kan

(blijven) aanspreken om vrij te wandelen en hun eigen grenzen/hekken te overschrijden.

Peter Spruijt
coördinator

Nemo
Westerpark 2, 1013 RR Amsterdam
tel/fax 020-6817013
Email: nemo@pz.nl.
Internet: www.pz.nl/nemo

Voetpadenlijn
Voor informatie over wandelroutes en het doorgeven van knelpunten: bel of fax de Voetpadenlijn:
020-6817013.

[CLUSTER NEMO 10 JAAR]

Nemo 10 jaar

Was Nemo maar eerder opgericht!

Tijdens mijn werk bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat kruisten mijn wegen en die van Nemo elkaar. Ik leerde Nemo kennen als een enthousiaste en gedreven club, die er niet tegen opziet ook via het ingewikkelde en weerbarstige 'wandelrecht', waaronder de Wegenwet, te zoeken naar mogelijkheden om belangen van wandelaars veilig te stellen. Volhouden Nemo, zou ik zeggen. En verder:

- * waken voor sektarisme, vanuit het inzicht dat de waarde van het koesteren van het eigen gelijk niet opweegt tegen de voordelen van een veel grotere (en dan al gauw wat grijzere) organisatie, als het gaat om het beïnvloeden van overheden ten gunste van verbetering van wandelmogelijkheden;
  - * waken voor het verkeerd richten van energie, zoals verzet tegen een verbetering voor fietsers, omdat die verbetering een bedreiging kan vormen voor ontspannen wandelen;
  - * waar mogelijk samenwerken met belangenbehartigings-organisaties die verbeteringen nastreven op het gebied van openluchtrecreatie;
  - * inleven in en tonen van begrip voor de motieven van degenen die zich door toenemende stromen van wandelaars bedreigd voelen, gevolgd door het in gezamenlijkheid werken aan oplossingen die harmonie kunnen brengen bij botsende belangen;
  - * kritisch volgen en inspireren van in het bijzonder de provincies, die de bestuurslaag vormen waarbinnen de overheid het zwaartepunt ligt bij de inrichting en het gebruik van het buitengebied.
- Zeker ook na deze wat algemeen geformuleerde aansporing, verzucht ik tot slot: was Nemo maar eerder opgericht!

Thijs van Ginkel

Thijs van Ginkel is werkzaam bij de Centrale Directie Juridische Zaken op het ministerie van Verkeer en Waterstaat en heeft daar de Wegenwet onder zijn hoede. Regelmatig heeft Nemo informeel contact met hem om Wegenwet-jurisprudentie te evalueren en te discussiëren over de toekomst van de Wegenwet.

Het loopt wel los!

Als vanuit het niets kwam eind jaren tachtig in Amsterdam Nemo op de wandelwereld. Al snel bleek dat de aangenomen naam, die immers 'niemand' betekent, misleidend was. Nemo was immers wel degelijk iemand! De vereniging Nemo heeft krachtig van zich doen spreken en heeft meer bereikt dan zij zelf misschien wel beseft. Alleen... Nemo bleek niet alleen op de wandelwereld en Nemo's kracht bleek soms evenzeer haar zwakte te zijn. Het Nemo Manifest van begin '90 (*Vrije wandelaars verenigt u!*) was ontwapenend brutaal en appelleerde destijds eigenlijk wel aan mijn gevoel dat voorde-vuist-weg-wandelen in Nederland toch wel erg ingewikkeld was geworden. Het bevatte echter ook passages die Nemo nog lang nagedragen zijn: 'Wij eisen behandeling van neurotische waakhonden en agressieve eigenaren'. Tja, dat is in een overlegland niet zo'n verstandige eis. En zich afzetten tegen wandelorganisaties die al jaren ijverig bezig waren en wel degelijk iets bereikt hadden, bleek ook niet altijd produktief.

Niet snel zal ik de vergadering van 18 november 1991 in wijkcentrum d'Oude Stadt vergeten. Een prachtig initiatief: Nemo vroeg een aantal organisaties en personen om te komen tot de oprichting van een werkgroep die zich bezig zou gaan houden met de problemen rond voetpaden en toegankelijkheid. Laat ik de bijeenkomst voorzichtig samenvatten: Peter, Mathilde en Vincent deden te veel hun best en daardoor lukte het niet zo erg. Veel vergaderingen volgden nog, ook veel frustraties. Maar toch: langzamerhand groeide er wat en er gaat, mede dankzij Nemo, nog heel veel gebeuren. De werkelijkheid gaat soms alleen wat anders dan een romantisch activist in zijn dromen als de juiste weg ziet.

Nemo's kracht is m.i. nog altijd hetgeen ook in het begin tot succes heeft geleid: de wandelingen en reizen met groepen gelijkgestemden, het elan van de wandelaar die ervan uitgaat dat hij/zij - en dus ook het - wel losloopt, de aandacht voor de culturele kant en de geen-blad-voor-de-mond houding. Beste Nemo, van harte gefeliciteerd met je tiende verjaardag. Ik ben ervan overtuigd dat er nog vele mooie jaren komen en ik hoop er getuige van te mogen zijn.

Henk Dikker Hupkes

Henk is zolang Nemo bestaat directeur van de SLAW (Stichting Lange Afstand Wandelpaden) en secretaris van het Landelijk Wandelplatform geweest. Recentelijk zijn beide organisaties gefuseerd. Nemo is actief lid van dit platform. Tussen Henk en Nemo is er altijd een intensief en persoonlijk contact geweest. Vaak heeft dat geleid tot concrete samenwerking (Voetpadendagen, Meldpunt).

Nemo en de provincie Noord-Holland:
samen goed op weg

In 1992 maakte ik op het Provinciehuis in Haarlem kennis met Nemo. Nemo? Nooit van gehoord! Maar toen Peter en Mathilde begonnen te vertellen waar Nemo warm voor loopt, werd ik steeds enthousiaster. Het was duidelijk dat ze, als vrije wandelaars, genoeg hadden van alle belemmeringen die ze tegenkwamen op hun pad. En ze gingen ervan uit dat in principe al die belemmeringen konden worden weggenomen. Ze waren zeer gemotiveerd én ze stelden zich actief op. Een zinvolle relatie ontstond.

Allereerste wandelpadenplan in Noord-Holland

Ik herinner me die eerste gesprekken nog goed. De door Nemo en de provincie te behartigen belangen bleken elkaar aan te vullen en deels zelfs gemeenschappelijke belangen te zijn. Het contact werd voortgezet en geïntensiveerd.

Bij de toepassing van de toenmalige subsidieregeling voor recreatief medegebruik van het landelijk gebied wilde de provincie dat jaar het accent leggen op de regio Kop van Noord-Holland. Nemo speelde daarop in, door voor dat gebied een wandelpadenplan te ontwikkelen. En daar bleef het niet bij.

Er ontstond een wisselwerking tussen de activiteiten van Nemo enerzijds en die van de provincie anderzijds. De behartiging van wandelbelangen kwam bij beide partijen in een stroomversnelling. In

het provinciaal beleid kreeg het wandelen zelfs een grotere prioriteit dan het recreatieve fietsen.

Wandelroutenetwerken in de hele provincie

Ik bracht Nemo in contact met andere provinciale projectleiders, die graag van hun diensten gebruik maakten. Vooral bij de gebiedsgerichte projecten was de inbreng van Nemo zeer welkom. En gaandeweg drong de bekendheid met Nemo's activiteiten ook door tot andere overheidsorganisaties, zoals waterschappen.

Inmiddels was er zoveel te doen op het gebied van wandelroutenetwerken, dat het werk werd verdeeld tussen Nemo en de Stichting Lopende Zaken. Met als resultaat dat de volgende plannen geheel of gedeeltelijk uit wandelroutenetwerken bestaan:

- Wandelpadenplan Kop van Noord-Holland en Texel (1994)
- Ontwerp Voetpadennet Bergen-Egmond-Schoorl (1995)
- Ontwikkelingsplan 'De Groene AS' (1995)
- Waterland Wandelland (1996)
- Wandelpadenplan Noord-Holland Midden (1996)
- Kadembeheerplan Waterschap Groot Geestmerambacht (1996)
- Raamplan Haarlemmermeér Groen (1997)
- Wandelpadenplan Noord-Holland Zuid (1998)
- Nota Recreatief medegebruik waterschapsobjecten van Waterschap Het Lange Rond (1998)
- Wandelpadenplan Glas en Land (1998)

Onlangs is nog het Fiets- en Wandelpadenplan Noordelijke Vechtstreek door Gedeputeerde Staten vastgesteld. De nieuwe 'gebiedsgerichte aanpak' van de provincie blijkt perfect aan te sluiten bij de visie en aanpak van Nemo.

Klaar voor gebruik

Natuurlijk zijn we er nog niet. Nu komt het erop aan de wandelroutes te realiseren. Gelukkig zijn de genoemde plannen stuk voor stuk op uitvoering gericht. In sommige gebieden, zoals in Waterland en rondom het Naardermeer, zijn zelfs al routes klaar voor gebruik. De provincie blijft voorwaarden scheppen voor de toegankelijkheid, in de vorm van bemiddeling, schadevergoedingsregelingen en subsidies.

Kwaliteit van de wandelomgeving

Een voorwaarde van heel andere orde is de kwaliteit van het landschap. De belevingswaarde van recreatieve routes wordt naar mijn mening grotendeels door die landschappelijke kwaliteit bepaald. Bij het ontwerpen van routenetwerken laat Nemo die kwaliteit dan ook terecht een grote rol spelen. De wandelaar moet kunnen genieten van natuur en cultuur en inzicht kunnen krijgen in de ontstaansgeschiedenis van een gebied. Voetpaden, aldus Nemo, zijn onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van het landschap en hun voortbestaan draagt bij aan het behoud van essentiële landschapselementen, zoals bermen en houtwallen. Voetpaden kunnen het landschap zelfs beschermen.

Wie helpt Nemo bij de bescherming van die kwaliteit? Het gaat vaak om subtiele aspecten zoals de verschijningsvorm van een object, de grootte en vorm van kavels en de aan- of juist afwezigheid van groenelementen of bebouwing.

In dit verband wil ik wijzen op een nieuw instrument van de provincie, dat gebaseerd is op het in kaart brengen van de waarden van cultuurhistorische elementen en structuren in Noord-Holland. Het is de bedoeling dat die 'cultuurhistorische waardenkaart' een signalerings- en beïnvloedingsfunctie krijgt voor diverse planontwikkende organisaties. Ongetwijfeld zal dat ertoe leiden, dat waardevolle landschapselementen behouden blijven.

Het spreekt vanzelf dat de belevingswaarde van het landschap voor de recreatie in het algemeen en voor het wandelen in het bijzonder daarbij gebaat zullen zijn. En uiteraard zullen diverse historische paden die door Nemo zijn 'gered' op de waardenkaart pronken!

Uniforme markering

Naast de kwaliteit van de wandelomgeving is de markering van wandelroutes een hot item. Noord-Holland is gelukkig niet de enige provincie waar de uitvoering van wandelrouteplannen nu aan de orde is. Gevolg is wel, dat diverse partijen in Nederland op dit moment bezig zijn eigen markeringen voor korte en middellange wandelroutes te ontwikkelen en toe te passen. Wat mij betreft is dit dan ook hét moment om landelijk afspraken te maken over een uniforme markering in heel Nederland, voor alle wandelroutes. Daarbij mag best over de grens worden gekeken om aansluiting te zoeken bij een internationaal systeem. Daarmee is de wandelaar uiteindelijk het best gediend. Ook Nemo deelt die visie, heb ik onlangs begrepen.

Hoera!

Vrije wandelaars, van harte gefeliciteerd met dit jubileum, maar vooral met de indrukwekkende prestaties die jullie hebben geleverd. Voor de komende tien jaar wens ik jullie toe dat al jullie wandelpadenplannen worden uitgevoerd, waar nodig voorzien van een uniforme markering, in een omgeving van optimale kwaliteit.

Christa van Ravenhorst
Beleidsmedewerker afd. Water en Groen
Provincie Noord-Holland

De penningmeester en het slijk der aarde

Nemo bestaat 10 jaar. Nemo, de wandelclub die niet te beroerd is om over een hek te klimmen. De wandelclub die houdt van nieuwe wegen, van ongebaande paden. Die het slijk der aarde onder de schoenzolen wil voelen plakken.

Wat moet de penningmeester van Nemo daarover zeggen? De penningmeester, die het slijk der aarde beheert. Het slijk dat, net als echt slijk, vaak glibberig is. Waarin je kan uitglijden en wat dan nare vlekken achterlaat. Het slijk dat tegelijkertijd ons houvast is op de aarde, grondgebonden kruipdieren die wij zijn. Wij zijn geen vogels, en daarom is de hemel voor ons in dit leven niet weggelegd. Wij moeten doormodderen. Letterlijk.

Is de weg geasfalteerd of versperd, dan zoeken we een andere. Niet alleen de leden van Nemo doen dat, ook Nemo zelf zal dat moeten gaan doen. Nemo kan bestaan door de zes mensen die een baan hebben bij Nemo en door de tientallen vrijwilligers. Over die zes op kantoor moet ik het even hebben. Ze coördineren, organiseren en onderhandelen. Ze doen veel werk. Nemo betaalt hen niet zelf, het zijn banenpoolers.

Nu is laatst de banenpoolregeling veranderd. Alleen een organisatie met iemand in loondienst kan banenpoolers in dienst nemen. Ook Nemo zal dus iemand echt in loondienst moeten nemen. En betalen. Anders geen banenpoolers. En ook geen Nemo.

Nemo zal dus zelf iemand loon moeten gaan betalen. Dat kan nu in de verste verte niet, daar is geen geld voor. Er moet dus meer geld binnenkomen, veel meer. Ook Nemo moet nieuwe wegen inslaan. Kennis verkopen, organisatietalent verkopen, subsidies opzoeken. Nu de oude weg versperd wordt, een andere zoeken.

Er zijn ook nieuwe barrières. Alles moet anders. De boekhouding. De manier waarop we met geld omgaan. En tegelijkertijd moet Nemo hetzelfde blijven. Ontspannen en creatief. Vindingrijk. Nemen we een omweg of klimmen we over het hek heen? Die vraag is Nemo wel toevertrouwd. Daarbij is één ding zeker. Aan beide kanten van het hek ligt slijk op het pad.

Coen Glaser
penningmeester Nemo

Wordt Nemo (N)ooit Een Elfje?

Nul, nix Nemo, niente. Ooit begonnen vanuit een grote 0-situatie, nu voor mij plotsklaps, zowaar een echte tiener. Als ik beleidsstukjes lees: aarzelend als aankomend puber. Zeker goed bezig: op pad om al dan niet via slinkse wegen routes begaanbaar te houden, liefst niet al te keihard. Zijn er associaties en aspiraties? Nogal wat, da's zeker. Wat wenst iemand Nemo toe? Puber nog een beetje, zoals Polenplan. Ik hoop dat deze proefpoging prima slaagt, leuk experimenteren. Wordt straks 20, 42, 65+ voor mijn part, uitgepuberd en professioneel. Maar blijf jong met een uitgebreid goed gevarieerd aanbod aan wandelmogelijkheden. Voordat Nemo een echt elfje wordt, wil ik blijven genieten van je mogelijkheden. Op goede voet, met goed gemoed loop ik binnenkort een stukje met je op. Gefelicitogwat jarige.

Rob de Vogel

Het verveelt nooit!

Als fietser lifter en zwerver, hield ik me niet bezig met wandelen. Wel om ergens te komen, maar niet voor de lol. Afgezien van toeristische trekpleisters in het verre buitenland waar je drie dagen moet lopen om een tempeltje te bezoeken, dat hoort er nu eenmaal bij.

Ik had een buurman die zoiets wel deed. Een beetje belachelijk, 's ochtends vroeg met een rugzakje door de stille straat, en 's avonds weer doodop terug door de stille straat.

Maar hem beviel het blijkbaar wel, want na verloop van tijd stond er opeens een grote gele bus in de stille straat. Die was gekocht om mee te gaan wandelen.

Wandelen werd nu aantrekkelijk. Dus maar mee met de buurman en de gele bus. Mijn eerste zondagwandeling, in 1988. Nu 10 jaar later, lift en zwerv ik niet meer, de fiets is gebleven en ik leef van het wandelen. 10 jaar actief bij Nemo, nog steeds met de buurman, en het verveelt nooit!

Mathilde

Nog eens 10 jaar?

Bijna elke Nemowandeling wordt mij wel gevraagd wat voor werk ik doe, behalve bij Nemo. Dan moet ik even slikken. Tja, wat doe ik ook alweer naast Nemo? Ik ben toch Nemo? Maar het is toch fantastisch om voor je werk lekker te wandelen? Dat wil iedereen wel!

Ja, dat is zo. Maar de wandelingen zijn voor mij zo langzamerhand vrijetijdsbesteding geworden. De hele werkweek zit ik gewoon op kantoor. Aan de computer, de telefoon, de afwas. Afwisselend. Zorgen dat alles loopt, dat de mensen kunnen lopen, dat er begeleiders zijn, dat de bussen in orde zijn, dat de wandelingen doorgaan, de boodschappen gedaan worden, de Vrije Wandelaar en het programma gemaakt en verspreid worden, het Wandelplatform voorbereid, de Voetpadendagen dit jaar wel doorgaan, en de Amsterdamse Wandeldagen en de wandelcafé's moeten georganiseerd. O ja, en Polen, onze dependance. Dat zit nog in de kinderschoenen maar is nu al een heerlijke plek om te zijn. Hard werken, lekker de hele dag buiten en een zwembad in de beek. Ik heb er leren bomen kappen, zeisen, wespennesten uitbranden, compost en jam maken. Elke dag een paar Poolse woordjes erbij. En ik ben niet meer bang voor honden. Sinds ik op een Nemowandeling gebeten ben door een hond moet ik niets meer van ze hebben. Maar de waakhond Tylo heeft me eroverheen geholpen.

En dat alles in een paar maanden tijd, dat leer je niet bij een baas op kantoor van 9-5.

Daarom hoop ik nog heel veel jaren hiermee door te gaan, misschien tot een volgend jubileum!

Mathilde

Voetzame diëten

Terugkijkend op bijna tweeënhalft jaar medewerkerschap - sinds september werk ik elders - is mijn conclusie: het blijft zoeken en pionieren, maar met haar Nederlandse wandel'product' heeft Nemo als organisatie haar draai gevonden en kan zij bogen op een stabiele en tevreden klantenkring.

Omdat ik zondag meestal uitslaap beperkten mijn contacten met de Nemo-leden zich vooral tot de telefoon. Een kleine drie jaar terug, naar aanleiding van een zondagwandeling, meldde Peter mij de behoefte aan versterking van de belangenbehartiging, naast wandelactiviteiten de tweede kerntaak van Nemo. Al snel bleek hoe glibberig deze materie is en hoe moeizaam vooruitgang geboekt wordt. De geschiedenis van het Holtense Scheperspad, waar ik ook veel tijd en energie aan besteed heb, spreekt voor zich. Omdat niet veel mensen in Nederland dit werk doen heeft dat bepaalde leuke kanten, zoals onverwachte media-aandacht. Dat biedt de mogelijkheid om daar ervaring mee op te doen. Dankzij of ondanks de media verbreedt zich geleidelijk het besef, dat wandelpaden verdedigd moeten worden. Maar de middelen om paden van de ondergang te redden blijven beperkt. Tel daarbij de tijd die elke stap kost en de moeite om relevante informatie te vergaren (wie doet precies wat?) en een zeker onrendabel gevoel blijft achter bij de belangenbehartiger. Hoe anders ging het met de Voetpadendagen. Dit evenement is een waardig visitekaartje van Nemo (vandaar de hoofdletter) en ik mocht er twee jaar bovenop zitten. Bij de aftrap even diep ademhalen: waar zal ik eens beginnen met bellen of ze de mailing hebben ontvangen, en wie kan ik overhalen om mee te doen? Eenmaal op de rails gezet liep het ook echt als een trein. De samenwerking die de Voetpadendagen voortbrengen kunnen in de toekomst nog zeer nuttig zijn bij het oplossen van knelpunten. De Amsterdamse Wandeldagen, die in mei j.l. gehouden zijn, was een andere unieke klus die met veel gepuzzel en geïmproviseer gepaard ging en alleen al daarom leuk om te doen. Ook daar moet Nemo vooral mee doorgaan.

Lastiger was de samenwerking met andere wandelorganisaties over beleidskwesties en andere zaken waarbij persoonlijkheden en wederzijdse territoria in het geding kwamen. Maar de aanhouder wint en zo heeft het Meldpunt inmiddels een budget en een plekje veroverd onder de vleugels van de vernieuwde organisatie Wandelplatform-LAW. Arbeidsintensieve maar kansrijke en dankbare activiteiten; met deze voetzame wandeldiëten bij voorkeur pappen en nathouden. Ik wens Nemo 10+ verder veel koersvastheid en weinig structuurdiscussies toe!

Menno Sybrandy

WIE IS NEMO?

Teksten uit de beginjaren van Nemo

HEILIGE NEMO

In het Tijdschrift voor Nederlandsche Taal en Letterkunde van 1899 doet een zekere dr J. Bolte uit Berlijn verslag van een ontdekking van een middeleeuwse monnik die in de bijbel een nog niet bekende heilige tegenkwam, de heilige Nemo ofwel Niemand. Het is de monnik Randulphus uit Anjou die rond 1290 in volle ernst de lof van de heilige Nemo verkondigt. Hij bracht in een verloren gegane verhandeling alle bijbelplaatsen bij elkaar, waarop van Nemo sprake is, zoals: 'Nemo ascendit in coelum' (Niemand stijgt op tot de hemel, Joh. 3, 13). 'Deus claudit et nemo aperit' (God sluit en niemand opent, Apokal. 3, 7). 'Nemo est qui semper vivat' (Er is niemand die altijd leeft, Eccles. 9, 4).

Hij proklameerde deze Nemo tot een echte heilige en stichtte zelfs ter ere van hem een 'Secta Neminiana'. Deze dwaze inval bracht een andere geleerde, Stephanus a S. Georgio, er toe in een polemisch geschrift de pen op te nemen tegen de nieuwe heilige en zijn pleitbezorger. Anderen zagen het humoristische van het geval en vatten het geschrift van Randulphus als een schertsende parodie van de heiligenlegende op en verbreidden het als zodanig. Zo kwamen verschillende

prozabewerkingen tot stand rond 1500, maar ook bewerkingen in versvorm o.a. een Middelnederlandse te vinden in de Veelderhande Geneuchlycke Dichten.

NEMO/NIEMAND HEEFT HET GEDAAN

Op een rond 1500 gedrukt geïllustreerd strooiblad had een barbier uit Strassburg, Jörg Schan, de gepersonifieerde Niemand een andere rol opgedragen. Hij maakt hem namelijk tot zondebok voor alle euveldeaden van het slordige huispersoneel, dat schotels en potten breekt, spijs en drank verknoeit en als de heer des huizes naar de schuldige vraagt, altijd antwoordt: Niemand heeft het gedaan! Bekender is het verhaal uit de Odyssee van Homerus, waarin Odysseus de grot van Cycloop ontvlucht met een list. Hij zegt dat hij 'Niemand' heet. Als de Cycloop vraagt naar de vluchteling hoort ze dat Niemand er vandoor gaat.

NEMO, DE WANDELAAR

De wandelaar in het land van hekken en prikkeldraad dat Nederland heet, voelt zich vaak 'niemand'. Met de wandelaar wordt geen rekening gehouden. Fietsers en automobilisten krijgen alle mogelijke faciliteiten. Wandelaars zijn vogelvrij en worden naar de kant geduwd.

De wandelaar is niemand. Ook het wandelen zélf is een activiteit waarbij het ego langzaam oplost in de eentonigheid van het wandelritme en het landschap dat onmerkbaar voorbischuift. In een tijdperk van hyper-individualisme en de cultus van de persoonlijke ontplooiing zou wandelen wel eens de enige therapie kunnen zijn om hinderlijke ego-komplexen kwijt te raken. Wandelend word je weer niemand, in de vruchtbare leegte van het landschap.

Wanneer je wandelt en 'niemand' wordt, gaat er een nieuwe wereld voor je open. Bij borden met 'Niemand mag dit pad betreden', weet je dat je verwacht wordt en je door kunt lopen. Als een jachtopziener zegt 'niemand mag hier komen', voel je dat je grenzen overschrijdt. Je betreedt het magische Niemandsland. Lopen wordt nu een transcendente ervaring. Hekken klimmend omwingerd met prikkeldraad, overstijg je jezelf en bij schrikdraad krijg je de schok van je leven: je wordt één met de schapen en koeien en hun uitwerpselen. Panta rei, alles stroomt als de regen in je schoenen gutst. De nieuwe tijd breekt aan. Je weet wat je altijd al wist: je bent niemand en niks waard. Het nieuwe bewustzijn dringt in volle overgave met modder, brandnetels, blaren en spierkrampen bij je naar binnen. Je kunt aan niks anders meer denken: 'Waar is de soep, de oersoep, mijn begin en eindpunt?' Wandel en wees niemand!

Peter

Verslag van de eerste wandeltocht met Nemo
Wapenveld, 11 september 1988

De bus, met vaste hand bestuurd door Peter en verder bevolkt door: Ingeborg, Liduïne, Bijan, Vincent, Feiko, Leen, Joop, Hans en Trix. De bus parkeerde zich op één van de vele kerkpleinen van Wapenveld en wel zó, dat door een stug struikgewas voor de uitstapdeur ieder slechts met de grootste moeite de buitenwereld kon bereiken. Hierna kregen we een beschrijving van het te volgen parcours. Er was ook nog een plattegrond aan toegevoegd, maar ook dat hielp niet veel. We moesten het dorp aan de zuidkant verlaten: helaas kun je aan een dorp nooit zien wat de zuidkant is. Om alle vergissingen uit te sluiten liep iedereen automatisch achter Peter aan behalve Trix, want dat is een hond en daardoor verplicht aan haar instinct de route 3 à 4 keer af te leggen.

Al vlug werd ons duidelijk dat het geen tocht over gebaande wegen zou worden. Na over een paar hekjes te zijn geklommen door de weide, waren we aan de waterkant beland en was onze ruimte om te lopen zo smal, dat wij vaak moesten kiezen tussen water of prikkeldraad om in te vallen. Zó gek zijn wij nou ook weer niet op koud water, dus werd het prikkeldraad! Joop had tenslotte genoeg verbandgaas en pleisters meegenomen: hij was niet voor niets E.H.B.O.er. Er zou een brug moeten komen, dacht Peter, na bestudering van beschrijving en landkaart. Dan zouden wij comfortabel aan de overkant kunnen kuieren. Aangezien wij verschrikkelijk twijfelden aan

de beloofde brug, riepen wij de wandelaars (die wij aan de overzijde zagen wandelen) aan om zulks te bevestigen. Er was er géén, er zou er ook nooit één komen! Hoe lang we zo ook zouden doorploeteren. Na een kort maar krachtig beraad, een onverbiddelijk besluit: Peter, als langste figuur, moest ons naar de overkant dragen, ook al uit hoofde van zijn verantwoordelijkheid t.o.v. de groep.

Nu we dan eindelijk op de goede weg waren, bereikten we ons eerste herkenbare doel: de rivier de IJssel (hoewel er eerst nog bij sommigen de twijfel bestond of dit niet de Rijn was misschien). We dachten eerst nog met het pontje over te steken, doch we achtten het risico van een schipbreuk niet denkbeeldig vanwege het grote gezamenlijke gewicht van de groep. Nu we toch eenmaal stilstonden of zaten of lagen, waren we moeilijk weer tot lopen te bewegen. We bleven zo een poosje geboeid naar het veerbootje kijken. Er zat een staalkabel aan van kust tot kust, zodat de kapitein blindelings de oever kon raken zonder te sturen. 'Wat zal er gebeuren als die kabel aan één kant los raakt?', vroegen wij ons af. 'Misschien wel niks, laten we proberen.....'. Onmiddellijk schoot de losse kabel de plomp in en begon de veerboot stroomafwaarts te drijven. Luid schreeuwend, toeterend, bellend en waarschijnlijk ook scheldend. Nee, vloekend niet daar. Al snel verdween het reddeloze vaartuig richting IJsselmeer, meegevoerd door de kolkende stroom. Nu moesten we maken dat we wegwamen, weg van de plaats der misdaad! Als bij toverslag verdween alle vermoeidheid uit onze verwende ledematen.

We liepen nu door de uiterwaarden, door het gras, gelardeerd met koeievlaai. Nu zijn koeievlaaien eigenlijk niet vies. Maar voor stadskinderen, die slechts hondepoep kennen, is het toch even wennen. Het lopen viel al gauw toch weer tegen: om de 50 mtr. was er een hek geplaatst, al dan niet voorzien van schrikdraad en natuurlijk altoos van prikkeldraad, strak en scherp, hoog en laag. Het eiste veel van onze jeugdige behendigheid: alleen Joop kon af en toe een klein beetje vliegen, maar niemand dorst het hem na te doen. Dus werd het moeizaam en voorzichtig klimmen of eronderdoor kruipen, al naar conditie of lichaamsvorm.

Ofschoon uiterwaarden af en toe onder water staan, lopen er toch veel koeien (door hun boeren losgelaten) rond. Er waren daar buitengewoon speelse en nieuwsgierige types bij: spoedig waren we omringd door honderden kilo's rundvlees in verschillende kleuren. 'Ze doen niks!', riepen we elkaar geruststellend toe, maar onze 'van angst vertrokken' gezichten spraken een gans andere taal. Gelukkig was het Trix die ons verlostte van dit onheil. Luid en hoog keffend joeg zij de hele kudde uit elkaar. Hoewel deze verscheidene malen een tegenaanval inzette, moest de kudde toch in Trix haar meerdere erkennen.

Eindelijk, na ongeveer het honderdste hek, bevonden we ons op een camping. Je zou niet zeggen dat het seizoen nog niet ten einde was: er was nergens een levend of bewegend wezen te bekennen. Hoe blij waren we bij het ontwaren van een ploegje tieners met bijbehorende brommers. Waar tieners bij elkaar klitten is altijd patat-met en limonade in de buurt, zo leerden wij van onze 'reislijder'.

Na ons volgezogen te hebben liepen we weer verder. We liepen nu een poosje op een gewone weg, maar toch niet meer zo snel als voorheen. Koeien staarden ons doorlopend meewarig aan en liepen een klein stukje met ons mee, zó lang als hun erf was. Er ontstond bij een brug over een kanaal een kleine discussie: hier was namelijk een echt grote-mensen-café. Maar vóór ons lag het bos, waar we eigenlijk voor gekomen waren: het beloofde bos, zou men kunnen zeggen.

Tenslotte won het verstandigste verstand het en kozen we het bos. Tot ons geluk begon het na korte tijd te regenen, anders hadden we misschien het restaurant over het hoofd gezien. Het was tot onze grote verrassing 'Happy hour' en dat betekent: alle drank kost slechts één gulden! Snel bestelde iedereen 3 à 4 drankjes met bijpassende patates frites. We verheugden ons reeds op de ferme-slok-met-kleine-rekening-na-afloop. Dat viel toch nog wat tegen: de slimme baas had gezorgd dat de niet-vloeibare consumpties niet onder die regeling vielen. Zo werd alles gecompenseerd en prettig duur.

Met lome, alcoholische voeten sjokten we verder het bos in om ergens op een punt aan te landen, waarop we konden kiezen om nog extra 11 km..... De meesten van ons hadden dát nu graag

overgeslagen, hadden zelfs het liefst gedragen worden, maar Peter, als lichtend voorbeeld, was onverbiddelijk en vond dat we dit stuk persé moesten zien. Zo strompelden we dus verder door al dat beloofde schoons. De enige op wie vermoedheid geen vat bleek te hebben, was Trix: keffend en heen-en-weer-rennend, ons lastig-vallend met boomstronken en takken, die hij telkenmale vóór of tussen onze getergde voeten legde.

Peter hanteerde nu een kompas, want zonder dit hulpmiddel zou het onmogelijk zijn om het bos ooit nog te verlaten. Toch bleek dit niet voldoende: af en toe moest er een stukje terug of opzij gemanoeuvreerd worden, waardoor we nog moeier en moedelozer werden. Eventjes nam toen Vincent het lijden van de leider over. Mediterend voelde hij de juiste koers en stuwde ons in de goede richting. Als in trans liepen we achter hem aan, tot eindelijk het verlossende bordje 'Wapenveld' recht voor ons verscheen. De emoties laaiden hoog op, maar dat zal ik u besparen.

Wie dacht dat hij nu onmiddellijk in de bus kon duiken, wachtte een bittere teleurstelling. Geen enkel oriëntatiepunt in dit dorp kon de plaats van de bus vaststellen: allemaal precies dezelfde huisjes en straatjes met tuintjes, alles lag er vijandig en ongenaakbaar voor ons. 'Misschien kunnen we het aan iemand vragen?', opperde één der slimsten onder ons. Maar we zagen voorlopig niemand buiten lopen. Dáár!, toch wat spelende kinderen. 'Ze zullen wel geen Amsterdams verstaan', dachten we. Een vrijwilligster, wier wieg niet al te ver van deze streek had gestaan, riep één der kinderen aan. Onmiddellijk begon het schaap te janken. Bezorgde ouders kwamen moedig naar buiten en joegen hun kroost snel naar binnen (want je weet het maar nooit met dat vreemde volk!). Nog nooit van m'n leven heb ik zó dankbaar naar een kruis gekeken. Ik zag het als eerste, hoog boven de boomkruinen, als de verlossing, het kruis van de kerk waar de bus stond!

We hadden nog een soepmaaltijd tegoed maar dat moest gebeuren in het dorp Hattum, op het kerkplein (alweer). Met de soepkant van de bus gericht naar de uitgang waar straks de gelovigen losgelaten zouden worden, wachtten we het opwarmen af, van de soep. Uit de kerk kwamen geweldige stromen jongeren (die bij ons alleen nog uit discotheken komen), allemaal welgemanierd in hun nette pak. Ofschoon ze er hongerig uitzagen en heimelijk onze soep opsnoeven, veinsde men ons niet te zien of te ruiken, een enkele brutale, nieuwsgierige daargelaten. Men mag daar op Zondag nu eenmaal eenvoudig niet de beest uithangen.

Zo'n bordje soep is natuurlijk bij lange na niet voldoende om onze enorme energieverspilling aan te vullen. Ondanks alles haalden we toch Amsterdam: het veilige Amsterdam, zonder koeien of prikkeldraad!

Hans Douwes

(Dit voorjaar is Hans overleden. Hij wordt elders in dit nummer herdacht.)

Nemo

Berichten en kort nieuws

De jaarlijkse Nemo-ledenvergadering heeft met algemene stemmen het jaarverslag en het beleidsplan goedgekeurd, zoals dit in de vorige Vrije Wandelaar stond afgedrukt. Twee bestuursleden zijn afgetreden: Jaap Hamburger en Ruud Grondel. Jaap was jarenlang een actief en betrokken bestuurslid (waarvan 2 jaar voorzitter). Ruud moest aftreden omdat hij wethouder werd van de centrale stad (Amsterdam). Hij heeft Nemo uitgenodigd te komen met een uitgewerkt wandelplan voor Amsterdam. Beide bestuursleden werden uitvoerig bedankt voor hun grote inzet. Het huidige bestuur bestaat uit: Addy Stoel (voorzitter), Coen Glaser (penningmeester), Frank Hendriks (secretaris), Charles Schrijver en Ans Niens.

De afgelopen maanden zijn er nogal wat personeelwisselingen geweest bij Nemo. In het voorjaar nam Myschka Mellenbergh afscheid. Zij was vooral betrokken bij de organisatie van de Voetpadendagen. In september ging Menno Sybrandy weg. Hij was vooral bezig op het gebied van belangenbehartiging (Meldpunt). In september begint Saskia Kanis die het secretariaat komt versterken en de opzet van de Voetpadendagen. Voor de wandelingen is een hecht team ontstaan

van vrijwilligers. Frans en Robin gaan in het najaar de zaterdagwandelingen doen. Zij blijven natuurlijk ook de zondagwandelingen doen samen met Erik, Gerard, Lex, Jan, Bea en Chiem. Hierdoor wordt de belasting voor het vaste team (Vincent, Mathilde en Peter) minder groot. Dik doet plantenwandelingen en gaat in het voorjaar weer met Erik vrijdagwandelingen doen. In de winter dus geen wandelingen op vrijdag. De korte openbaar vervoer-wandelingen van Maria zijn een groot succes. Zij gaat er in het volgende seizoen mee door. De Zuiderzeepad-wandelingen lopen helaas naar een einde. Diederik en Jim Mönch houden het na drie rondjes wel voor gezien. Nemo broedt nog op een voortzetting in een andere vorm. Het kantoor heeft verder versterking gekregen van een aantal tijdelijke vrijwilligers; Marianne van 't Schip en Luciënne Knibbeler. Gerard en Dorine zijn gestopt met het Wandelcafé; daarom zoeken we nieuwe mensen die achter de bar willen staan. Gelukkig blijft Karin trouw op haar post.

De serie wandelpadenplannen die Nemo maakte voor de provincie Noord-Holland zijn nu afgerond. Onlangs verscheen het laatste deel: Wandelplan Noord-Holland Zuid. Deze productie ontstond in samenwerking met Stichting Lopende Zaken.

Zoals bekend gaan de Voetpadendagen dit jaar niet door. Na 4 jaar was er behoefte aan bezinning. Bovendien wilden we het draagvlak verbreden en het evenement een andere vorm geven. Daarom een jaar uitstel. De plannen voor de Voetpadendagen van 1999 zijn nu bijna rond. In de volgende Vrije Wandelaar meer hierover.

Medewerkers gezocht

Nemo zoekt nog steeds vrijwilligers die de verenigingsactiviteiten willen ondersteunen, met name voor:

- secretariaatsaken (bijv. een dag per week op kantoor)
- begeleiden van wandelingen en het rijden van de bus
- deskundigheid op het gebied van DTP (vormgeving), Database, Internet, bedrijfseconomie, PR
- belangenbehartiging (Meldpunt): inventariseren van knelpunten en opkomen voor het behoud van voetpaden
- voor het Polenproject, als beheerder
- voor het Wandelcafé, als barmedewerker

Binnen het vast team is er een full-time vacature voor een nieuwe medewerker, die voldoet aan de eisen voor de WIW (banenpool). We zoeken iemand voor administratieve taken, het opzetten van projecten (zoals wandelevenementen) en belangenbehartiging.

[CLUSTER POLEN]

Ramberg/Polen

Nemo-Polen project

Tussen de bergen: Ramberg/Miedzylesie april - september 1998

Officieel heet ons dorp van 4 huizen 'Miedzylesie', wat 'tussen de bergen' betekent. Maar dit spreekt niet aan, zelfs niet bij de Poolse dorpsbewoners. Iedereen gebruikt de naam uit de Duitse tijd: 'Ramberg'. Dit nemen we dus maar over. We wonen nu in het 'Dom Holenderski' (Hollandse huis) in Ramberg.

In april komt de eerste groep 'pioniers' aan. Het is er nog koud en de houtkachel doet het gelukkig. We maken een werkplan en beginnen met de meest noodzakelijke dingen: de beveiliging van het huis, het gebruiksklaar maken van de keuken, contacten met de burens en de moestuin op orde brengen. In de kelder wordt een werkplaats ingericht. We zitten op tuinstoelen en slapen op matrassen op de grond. We werken hard en al gauw is het huis klaar om meer mensen te ontvangen. En dan is het een komen en gaan van vrijwilligers die hun vakantie combineren met klussen.

In de omgeving is veel te beleven: Jelenia Góra is een prachtig oud stadje, in Szklarska Poreba is een lift naar de top van het Reuzengebergte, en de watervallen wil ook iedereen wel zien. En je kunt er heerlijk dwalen en struinen, geen bordjes met Verboden Toegang.

Vanaf april zijn er 65 mensen geweest. Soms is er één persoon alleen (met waakhond) en soms zijn er 25 tegelijk. In het huis slapen gemiddeld 7 mensen, de anderen kamperen. In de boomgaard zijn twee plekken geëgaliseerd voor tenten. In de tuin is ruimte voor ca. 3 tenten en op de weide 'boven' en langs de beek is plaats voor een heel tentenkamp.

Het weer is de hele zomer heerlijk, elke dag buiten eten. Koken doen we om de beurt en dat worden dan Poolse maaltijden, afhankelijk als we zijn van de groente die er is. In het dorp is een winkel die alles heeft; brood, drank, vlees, lekkers en kool. Dat bepaalt het menu. We worden creatief met kool. Met een aantal boeren in de omgeving zijn afspraken gemaakt dat we daar (tegen betaling van f 10,-) kunnen eten. Wandelen er naar toe en terug met de bus of ook wandelend. Een kennismaking met de Poolse keuken en de mensen. In deze zes maanden is ongelofelijk veel werk verricht! Vanuit Nederland zijn twee vrachtwagens vol met huisraad aangekomen. Het huis is nu ingericht en van binnen geschilderd. Het oude behang is verwijderd en onder het zeil in de hal kwamen prachtige plavuizen te voorschijn. In de keuken is een nieuw keukenblok ingebouwd en de kelder wordt bijkeuken. Voor de elektriciteit, warm water en verwarming worden plannen gemaakt. Ook de kozijnen zitten weer in de verf. Er komt een dubbele wasbak buiten voor de kampeerders en een grote parkeerplaats. De waakhond Tylo, die hoorde bij de koop van het huis, heeft een lange looplijn gekregen. Want hij doet z'n werk uitstekend. Blaft als een levensgevaarlijke hond als er een vreemde aankomt. Heeft al meerdere stukken gescheurd uit broeken van onvoorzichtige mensen. Maar heeft nog nooit echt gebeten. Hij mag blijven, want voor bekenden is het de liefste knuffelhond.

Er is een fantastisch uitzicht gemaakt door een berkenbosje te kappen. Nu kun je tenminste zien dat je in de uitlopers van de bergen zit. Het uitzicht is magnifiek, goudgele akkers en groene heuvels. De biologische moestuin vraagt veel onderhoud. Dit jaar is het een experiment. Hoeveel werk kunnen we aan, hoeveel groenten hebben we nodig voor consumptie en welke, wat is geschikt voor deze grond en wat vraagt het minste onderhoud? Een bodemonderzoek wordt gedaan, de aardappels, bonen en kruiden doen het goed. De sla en andijvie zijn doorgeschoten en de aardbeien opgegeten door de vogels. Nooit geweten dat andijvie zulke prachtige paarse bloemen heeft! In de boomgaard bleek bacterievuur te heersen, drie kersenbomen moesten gekapt en verbrand. Het hele seizoen veel fruit gegeten: kersen, kruis-, zwart- en rode bessen, wilde frambozen, bramen en pruimen. Elke dag fruitsap, bessentoetjes en kersenjam.

Gedurende een week was er een groep scouts uit Zoetermeer. Het weiland langs de beek veranderde in één klap in een levendig dorpje. Tenten, vlaggestok, kampvuur, sanitair, een zweethut langs de beek en een hangbrug over de beek. De warme douche was in aanbouw maar er was te weinig tijd om hem af te maken, helaas. Dat hadden wij zelfs niet in het huis, we stonden al op de wachtlijst om bij de scouts een warme douche te nemen. Ze brachten een levendige vrolijke sfeer mee. Er werd gekapt en geslept en gesjouwd, we werden er helemaal door meegesleurd.

Het land is zo verwilderd dat er heel wat gekapt, gemaaid en gezaagd moet worden om weer wat op orde te komen. En dat alles op basis van een beheersplan voor het hele gebied (32 ha). Met dit doel is begin april Harm Piek (werkzaam bij Natuurmonumenten) en zijn zoon Jetse geweest. Ze hebben een inventarisatie gemaakt van alles wat er groeit en bloeit. Ze waren erg onder de indruk van de honderden soorten planten die er groeien, ook enkele hele bijzondere, zoals de gele maskerbloem. Op basis van dit plan wordt de komende jaren het terrein ingericht en worden nu al oude paden en houtwallen hersteld.

Het Lindenlaantje is hersteld. Dit was een totaal overwoekerd pad waarvan je alleen aan de stenen wal kon zien dat daar vroeger een pad had gelopen. Na veel gehak en gezaag is er nu het mooiste laantje ontstaan. Met in het midden een hele dikke grote lindeboom. Er staan veel lindebomen op het terrein. Nuttige bomen. Ze dienen als een soort drainage omdat ze veel water tot zich nemen. Daarom zijn ze tevens bliksemafleider. En de lindebloesem werd veel gebruikt als thee en kruid. Het

Reuzengebergte was in vroegere duitse tijd beroemd om zijn geneeskrachtige kruiden.

Langs de beek is een zwembad gemaakt door dammen te bouwen in de stroomversnelling. Met bubbelbad. Aan weerszijden werd een ligweide gezeisd. Na het klussen is het hier heerlijk bijkomen. Zwemmen, de was doen of je haren wassen. Wel koud, want het is een snelstromend bergbeekje. Verfrissender dan een middagdutje!

Belangrijk is ook het contact met de buren en de mensen uit het dorp. Er zijn twee buurhuizen beneden aan de beek, waarin twee broers met hun gezin wonen. Met hen is veel contact. Ze staan altijd klaar om te helpen en te adviseren, maar wel alles in het Pools. Of ze komen bij ons tafeltennissen en de fiets lenen. We gaan regelmatig op bezoek, de heren drinken dan wodka en de dames advocaat uit Holland. Ook met veel mensen uit het dorp hebben we kennis gemaakt. Na hun oorspronkelijke reserves, blijken ze heel aardig en positief. Ze willen graag met ons samenwerken en wij kunnen hun deskundigheid goed gebruiken.

Er zijn wandelroutes gemaakt vanuit het huis; kortere over ons eigen land, dagtochten, en zelfs een vierdaagse huttentocht. De hele zomer is het een komen en gaan van helpers geweest. Sommigen bleven een paar dagen, anderen een maand. Het is zo goed bevallen dat we het komend jaar op dezelfde voet hiermee doorgaan. Er is genoeg te doen, in het voorjaar worden er houten blokhutten gebouwd en een hut van stro. Ook moet de kelder ingericht worden met keuken en sanitair voor de gasten. Op basis van het beheersplan moet er heel veel gekapt en gesnoeid worden. We hopen dat de Nemo-ers volgend jaar ook actief willen meewerken om dit project te laten slagen!

Mathilde

[intermezzo]

De brievenbus van het Dom Holenderski

Onder grote druk van de postbode, die steeds luid toeterend z'n komst aankondigde, moest er een brievenbus komen onderaan de trap. Want postbodes en waakhonden, dat gaat niet samen over één trap. De brievenbus kwam er, na een creatief denkproces en 4 omgezaagde berken was de stellage klaar voor brievenbus bel en naam bordje. Bel hoeft natuurlijk niet aangezien de hond de bel is. Maar op het Waterlooplein zijn zulke prachtige oude kloosterbellen te koop, die vragen om een mooi plekje. Brievenbus klaar, het wachten is op de postbode. De volgende dag weer een toeterende auto, een blaffende hond en een postbode onderaan de trap. Na veelvuldig roepen en wijzen naar de brievenbus bleek er nog iets niet te kloppen want zijn dikke stapel brieven deed hij niet in de bus, al roepend en gebarend dat er iemand moest komen. Helaas, de stapel bleek geen post voor ons te zijn. Het waren brieven die een van ons een aantal dagen geleden bij de winkel annex postkantoor had afgeleverd. Er zat niet genoeg porto op! Voor een totaalbedrag van 3 zloty (f 1,80) zou hij alle brieven en kaarten persoonlijk van de juiste postzegels voorzien. En dat scheelt die hollanders toch weer strafporto! Voor de postbode ook een tegeltje van delfts blauw.

Mathilde

Landgoed Ramberg
Poolse plannen

De plannen om in Polen een bezoekerscentrum op te zetten voor wandelaars en natuurvrienden hebben vaste vorm gekregen. Op basis van de ervaringen van deze zomer wordt dit najaar een bedrijfsplan met een werkplan voor 1999 gemaakt om de ideeën een zakelijke basis en een duidelijk perspectief te geven.

Deze basis is verder versterkt door een viertal nieuwe participanten en zeker 15 obligatiehouders die Nemo heeft aangetrokken. Ook zijn er veel kontakten gelegd met Polen uit de omgeving die het project ondersteunen. De organisatiestructuur, het beheer en de betrokkenheid van Nemo worden in het bedrijfsplan verder uitgewerkt. Uitgangspunt is dat alleen een verantwoorde exploitatie met vaste beheerders het project continuïteit kan bieden.

Doel van het project is om recreatie te verbinden met ecologisch beheer, educatie en (culturele) vorming. Het wandelen is de verbindende schakel. Daaromheen worden arrangementen, cursussen, evenementen en exposities georganiseerd. Dit op basis van samenwerking met plaatselijke overheden, kerken, scholen en andere organisaties. Omdat het project is gericht op integratie en samenwerking, worden zoveel mogelijk Poolse, Duitse en Nederlandse participanten gezocht. Vanuit het centrum wil Nemo ook de recreatieve voorzieningen in de streek verbeteren. Nemo wil daarbij haar eigen deskundigheid inzetten zoals het ontwerpen en de promotie van wandelroutes en het ontwikkelen van arrangementen en evenementen.

4 Fasen

Het project bestaat uit 4 fasen:

1. Het huis en de basisvoorzieningen (op korte termijn; 1998).

Prioriteit heeft het inbouwen van een goed beveiligingssysteem, het winterbeheer, een nieuwe elektriciteitsaansluiting en de verbetering van het verwarmingssysteem.

2. Kampeer- en groepsvoorzieningen (op middellange termijn; vanaf 1999).

Het huis zelf is niet geschikt voor groepen. Voor arrangementen en groepsactiviteiten zijn de volgende voorzieningen nodig: kampeerfaciliteiten, extra keuken en sanitair in kelder, groepsverblijf (serre), een groot aantal blokhutten en faciliteiten voor een vaste beheerder.

3. Boerderij en andere activiteiten (op langere termijn; vanaf 2000).

Het project biedt veel mogelijkheden om uit te breiden. Te denken valt aan een boerderij voor geiten en paarden. De streek is zeer geschikt voor paardrijden en bij het huis is veel bouwland beschikbaar voor agrarische activiteiten. Dicht bij het huis staat een ruïne die groot genoeg is voor de bouw van een woonhuis, stallen en een grote groepsruimte. In de tuin is veel ruimte voor aanvullende voorzieningen: een kinderboerderij, speeltuin/schooltuin, een restaurant/theetuin, expositieruimte en winkel.

4. Tegelijkertijd wordt het samenwerkingsproject Piechowice - Stara Kamienica ontwikkeld.

Dit is een project gericht op het bevorderen van natuurgerichte recreatie en de belangstelling voor cultuurhistorie. Onderdelen hiervan zijn het opzetten van een stedenband, een scholenuitwisseling en een Duits-Nederlands-Pools project om historische wandelroutes te ontwikkelen en een expositie te organiseren.

Solidariteit gevraagd

In Nederland en in Polen zoekt Nemo steun voor het samenwerkingsproject. Vooral de eerste jaren is de inzet van vrijwilligers en de steun van vrienden hard nodig. Er is grote behoefte aan participanten, obligatiehouders, vrijwilligers en beheerders. Vooral nu de eerste fase (aankoop en inrichting van het huis) bijna is afgerond is het van belang dat het draagvlak verbreed wordt en meer financiers gevonden worden voor de volgende fasen.

Welkom in Ramberg!

In 1999 worden in Ramberg de volgende activiteiten ontwikkeld voor gasten. In het najaar verschijnt een speciale brochure met het volledige programma.

* Open huis: van mei tot en met oktober is het huis en de camping open voor gasten. Regelmatig gaan Nemo-bussen heen en weer. Het huis is ook goed per openbaar vervoer te bereiken.

* Landgoedkamp Ramberg: werken en wandelen. Het werken varieert van het herstellen van paden en houtwallen, het restaureren van monumenten tot het klussen in de moestuin en in het huis.

* Taal- en cultuurreizen in samenwerking met de PNKV

* Cultuurreizen: dagexcursies, meerdaagse wandelingen en arrangementen in samenwerking met Stichting Aardige huizen.

* Wandelarrangementen in samenwerking met boeren uit de omgeving; één en meerdaagse tochten.

* Zomerkampen voor jongerengroepen (bijv. scouts)

Peter

Kennismaking met Polen

Intensieve samenwerking tussen Nemo en PNKV (Pools-Nederlandse Kulturele Vereniging)

Een van de doelstellingen van het Polen-project van Nemo is het samenwerken met Nederlandse en Poolse organisaties. Met de Nederlandse vereniging PNKV is een vruchtbare vorm van samenwerking ontstaan. Nemo en PNKV gaan samen taal- en cultuurreizen organiseren naar Ramberg. In Amsterdam organiseren Nemo en PNKV een taal cursus. En ook het Wandelcafé gaat 2x per jaar een Poolse avond organiseren voor Nemo- en PNKV-leden.

De PNKV is een landelijke vereniging die meer bekendheid aan de Poolse cultuur wil geven in het Nederlandse taalgebied. Dit doet zij o.m. door het aanmoedigen van contacten tussen Polen en Nederlanders. De PNKV geeft 6x per jaar het tijdschrift Biuletyn uit; een algemeen cultureel tijdschrift voor Polen-liefhebbers. Ook organiseert de PNKV regelmatig evenementen op basis van uitwisseling.

Nemo-PNKV cursus: Pools voor wandelaars

Een belangrijke activiteit van de PNKV is het organiseren van Poolse taallessen met gekwalificeerde docenten. Dit najaar gaan voor de 15e keer overal in Nederland weer taallessen van start. Het gaat daarbij niet alleen om de kennismaking met de taal, maar ook met de Poolse cultuur en het land zelf. Nemo organiseert in Amsterdam samen met de PNKV een Poolse taal cursus speciaal gericht op situaties die wandelaars en vrijwilligers tegenkomen. Hoe vraag je de weg, hoe gedraag je je als gast, hoe krijg je meer te weten over de natuur en de geschiedenis, hoe doe je boodschappen, hoe maak je vrienden, hoe leen je gereedschap enz. Het gaat daarbij om de praktische spreektaal en achtergronden. De cursus is elke week 1½ uur. Om de week is een bevoegde docent aanwezig. Elke andere week komen Polen die in Amsterdam wonen om te converseren en ons te vertellen over het leven in Polen. De cursus is van eind oktober tot begin mei, ca. 25x. De kosten zijn f 15,- per avond. Opgeven bij Nemo of PNKV.

Taal- en cultuurreizen in Polen

Veel mensen die geproefd hebben van de Poolse taal of interesse hebben gekregen voor Polen, zullen mogelijkheden zoeken om het land te bezoeken. Als vervolg op de taallessen organiseren Nemo en de PNKV in 1999 een aantal taal- cultuurreizen naar het Landgoed Ramberg; het huis van Nemo bij het Reuzengebergte in zuid-west Polen. Er worden verschillende arrangementen aangeboden gecombineerd met dagelijkse taallessen, schilder/tekenlessen en wandelen. Het Pools wordt direct in de praktijk gebracht in de contacten met de plaatselijke bevolking. Naast de taallessen zijn er talloze andere activiteiten mogelijk, zodat de reizen geschikt zijn voor het hele gezin. De arrangementen zijn geschikt voor elk budget. In het najaar verschijnt een aparte folder voor deze reizen.

Meer informatie over PNKV, cursussen en reizen: 0320-226413 (secretariaat Jorik Schut). Speciaal aanbod: 2 nummers Biuletyn voor f 10,-. Lidmaatschap kost f 37,50 per jaar. Informatie over Pools café en taal cursus in Amsterdam; Nemo: 020-6817013.

Kort Nieuws

Pools Café

Het Nemo-Wandelcafé organiseert 2x per jaar een Poolse avond. Op vrijdag 20 november is een avond met als speciale gast de bekende journalist/publicist Jan Minkiewicz. Hij vertelt over de actuele

ontwikkelingen in Polen en zijn visie op de toekomst, mede in verband met de crisis in Rusland. Ook komt de verhouding tussen Duitsland en Polen aan de orde, met name het thema van de verdreven Duitsers en Polen. Verder worden een video en dia's over Ramberg vertoond en wordt verslag gedaan van de eerste zomer van Nemo in Polen. Het programma begint 20.00 uur: Prinsengracht 688, Amsterdam (bij de Vijzelstraat). Toegang f 5,-.

Avond over Ramberg in Rijswijk

De Stichting Nederland-Polen organiseert samen met het Nivon afdeling Rijswijk een serie avonden over Polen. Plaats: Nivon, Labouchèrelaan 3 in Rijswijk. Op maandag 14 december houdt Peter Spruijt van Nemo een lezing (met video) over Ramberg en de activiteiten van Nemo.

Leiden staat van 12 t/m 17 oktober helemaal in het teken van Polen. Vanwege de stedenband Leiden - Torun is er een culturele week georganiseerd met veel gasten uit Polen. Meer informatie: 071-5165203.

[CLUSTER VOETPADEN]

Berichten van het Meldpunt
door Menno Sybrandy

Het Meldpunt registreert en inventariseert knelpunten voor wandelaars. Het Meldpunt is een activiteit van Nemo, mede in opdracht van het Wandelplatform-LAW.

Onderdendam

Inwoners van het Noordgroningse dorp Onderdendam waren gewend aan hun mooie ommetje via een aantal landerijen aan de rand van het dorp. Deels voert de tocht over een onverharde toegangsweg van een boerderij (privé met recht van overpad), deels over een eeuwenoud kerkepad naar de begraafplaats van een niet meer bestaande kerk. De boerderij is twee jaar geleden in handen gekomen van een autohandelaar die geen boodschap heeft aan de dorpsbewoners. Hij stuurt iedereen weg van zijn land en om te laten zien wie de baas is wil hij een hekwerk oprichten dat de toegang vanuit het dorp voorgoed onmogelijk maakt. Dit hek is zo pompeus dat er niet alleen een bouwvergunning maar ook een wijziging van het bestemmingsplan voor nodig is.

Het hele dorp is inmiddels in rep en roer vanwege deze arrogante nieuwkomer, die naar verluidt ook een vleugje intimidatie niet schuwt om zijn dorpsgenoten op afstand te houden. De Vereniging Dorpsbelang trok aan de bel bij de gemeente Bedum, waartoe Onderdendam behoort. Ook andere (landelijke) organisaties werden op de hoogte gesteld. Eén van de waakzame dorpsbewoners is de bekende politiek cartoonist Kees Willemen. Na een handtekeningenactie besloot het gemeentebestuur de bouwvergunning en de bestemmingsplan-procedure voor het hek nog even uit te stellen tot na het zomerreces. Ondertussen zou met beide partijen overlegd worden over mogelijke oplossingen. Uit de handtekeningenactie is inmiddels de *Werkgroep Vrij wandelen en fietsen in Onderdendam* voortgekomen.

De gemeente wil een conflict vooral vermijden door een nieuw pad voor te stellen, ver weg van de autohandelaar. Een verkeerd signaal, en ook geen echte oplossing. De gemeente kan de eigenaar beter inpeperen dat de route door verjaring (meer dan 30 jaar onbelemmerd gebruik) openbaar geworden is en dat hij de wandelaars dus met rust moet laten. Voorzover het pad al omgeploegd is moet het weer hersteld worden. In juni stuurde het Meldpunt, namens het Wandelplatform, een brief aan burgemeester en wethouders met het verzoek om de route volledig te herstellen. In september is er een bijeenkomst van B&W met alle betrokkenen. Als de gemeente het erbij laat zitten zullen andere middelen worden aangesproken.

Almelo

In de wijde omgeving van Almelo heeft het rentmeesterschap van Graaf van Rechteren Limburg een flink aantal hectaren landgoed in bezit. De meeste van deze terreinen waren toegankelijk voor wandelaars (en fietsers), behalve op jachtdagen. Nu er naast het Nijreesbos een nieuwe Almelse

woonwijk verrijst vindt de graaf het welletjes en hij heeft de rechtstreekse toegang tot 'zijn' bos daar alvast afgesloten. Het moet vooral geen stadspark met hondenuitlaters worden en geld voor intensiever toezicht zegt hij niet te hebben. Hij krijgt wel subsidie van het rijk voor onderhoud en beheer van zijn bos. Het meldpunt kaartte de zaak aan bij de regiodirectie van het ministerie van landbouw, maar deze wilde jammer genoeg niet zeggen welke bijdrage de graaf krijgt, en tegen welke openstellingsvoorwaarden. Weliswaar blijft het bos opengesteld maar de toegang is beperkt tot plaatsen ver buiten de bewoonde wereld. Het meldpunt probeerde de graaf tot heropening te bewegen door oplossingen met borden, klaphekken, hondenroosters en dergelijke in ieder geval uit te proberen. Dat hielp niet, al vond hij het voor eventuele toekomstige situaties het overwegen waard. Een juridische aanpak van deze kwestie is mogelijk (met getuigenverklaringen over minstens 30 jaar onbelemmerde doorgang) maar dat wordt wel een zaak van lange adem. Beter kan het ministerie, met de hand aan de subsidiekraan, de graaf tot inkeer proberen te brengen.

Holten

Vormfouten bij justitie beperken zich niet tot spraakmakende drugszaken. Het Holtense Scheperspad is er ook al door getroffen. Vorig jaar won Nemo bij de Zwolse rechtbank de zaak tegen de gemeente, waarna de laatste besloot van verdere obstructie af te zien en het pad te herstellen. Eén van de aanwonenden, die door de rechtbank niet als betrokken partij was erkend - omdat het een zaak tussen Nemo en de gemeente Holten betrof - ging in beroep bij de Raad van State. Tijdens een uitzonderlijk korte zitting, in juni j.l., sprak dit college uit dat de aanwonende wél als partij erkend had moeten worden. De rechtbank moet het huiswerk dus formeel goed overdoen. Wat verandert dit aan de zaak zelf? Niets natuurlijk, er zijn de laatste twee jaar immers geen nieuwe feiten of omstandigheden naar voren gekomen. De grond van deze bewoner is en blijft belast met een voetpad. Niemand zal ooit kunnen bewijzen dat het niet openbaar is. De aanwonende en zijn advocaat geven het echter nog niet op en dit nieuwe uitstel geeft weer uitzicht op afstel. Denken ze. Hopen ze.

Zover komt het natuurlijk niet want Nemo en de Vrienden van het Hoolterpad geven de strijd ook niet op. Wel duurt het nu zeker weer anderhalf jaar langer voordat het Scheperspad hersteld is: voor iedereen zichtbaar en toegankelijk.

Amsterdam-Zuid (Schinkeloevers)

Na de Vietnamweide (tennispark) en het Jollenpad (kantoorvillapark) dreigt de zogenaamde Amsterdamse Bos-scheg nu helemaal ontgroend te worden. De beurt is aan het gebied rond Spijttellaantje, begraafplaats Huis te Vraag, het Jaagpad langs de Westelijke Schinkeloever en de Schinkeleilanden aan de tegenoverliggende oever. Stadsdeel Zuid/De Pijp vond de uitstraling van dit hele gebied niet grootstedelijk genoeg en maakte plannen voor bebouwing en verkeersvoorzieningen. Al die plannen zijn niet op elkaar afgestemd maar hebben wel tot gevolg dat er van de veel gebruikte wandelroute naar het Amsterdamse Bos weinig overblijft. Dat wordt laveren tussen bedrijfsgebouwen, schakelvilla's en rondwegen. Het schitterende Huis te Vraag, een oase van rust tussen het stadsgewoel, zou compleet worden omsingeld. Omwonenden, stedelijke groenliefhebbers, Milieucentrum Amsterdam en natuurlijk ook wandelaars vroegen het stadsdeel om even te dimmen en om te beginnen voor enige samenhang in de plannen te zorgen. Dan zou de totale schade tenminste duidelijk worden.

De verkiezingen schudden het gefuseerde stadsdeel behoorlijk op en het nieuwe bestuur liet al snel weten dat het oude inderdaad wel erg hard van stapel liep. Adempauze dus, maar daarmee zijn de plannen nog niet van tafel. Dit najaar moet blijken in hoeverre de adempauze nuttig besteed is. Omwonenden en andere betrokkenen hebben zich intussen georganiseerd in de Werkgroep Groene Schinkeloevers, die zeker een geduchte tegenspeler van het stadsdeel wordt. Handhaving van het groene karakter van dit gebied is ook van groot belang voor de Lange-Afstand-Wandelpaden *Pelgrimspad*, *Marskramerpad* en *Amsterdamse Ommegang*, die alle de Schinkeloever aandoen. De kwaliteit van deze routes staat in heel Groot-Amsterdam toch al onder druk door allerlei bouw-, aanleg- en aanplemp-plannen. Compensatie is een nog onbekend begrip.

Amsterdamse Wandeldagen

Gebaseerd op de formule van de *Landelijke Voetpadendagen* heeft Nemo op 16 en 17 mei j.l. de Amsterdamse Wandeldagen georganiseerd. Het ging om de première van het fenomeen *regionale voetpadendagen* met een experimenteel karakter. Het aantal deelnemende wandelaars was nog niet erg groot - zo'n 1500, verspreid over het zeer warme weekend - maar het evenement is toch geslaagd door de media-aandacht voor het bedreigde groengebied rond de Schinkeloevers en voor wandelen en stedelijk groen in het algemeen. Ook ondersteunde het evenement de gemeentelijke plannen voor groene wandelroutes, die momenteel in de maak zijn (na jarenlange pleidooien van Nemo) en dan deel zullen uitmaken van het Amsterdamse *groenbeleid*. Bij de opening van de Wandeldagen, op vrijdag 15 mei, onthulde de nieuwe groen- en milieuwethouder Ruud Grondel symbolisch een routebordje van de eerste Amsterdamse groenroute en hij onderstreepte daarbij het belang van groenbeleid én wandelnetwerk. Later die middag vroeg op de begraafplaats Huis te Vraag een herrezen keizer Maximiliaan van Oostenrijk, die bekend is met deze plek, waar de weg naar het groene Amsterdam toch gebleven was. Het wandelende kunstwerk Fabiola, die voor de gelegenheid als Amsterdamse stedemaagd optrad, moest het antwoord schuldig blijven en de aanwezige stadsdeelwethouder van Zuid/de Pijp was de weg helemaal kwijt. In ruil voor de belofte om meer naar zijn groene hart te luisteren mocht ook hij een groenroute-bord onthullen.

Tijdens het weekend konden 30 zeer verschillende wandelingen worden gelopen en vooral de eenmalige wandelingen, met het karakter van een excursie, deden het goed. Dat geeft aan dat er veel belangstelling is voor bijzondere planten- en diersoorten die in de stadsnatuur te vinden zijn. Een mooi aanknopingspunt voor een volgend evenement.

De meeste van de 22 organisaties, die een wandeling uitgezet hadden, waren zeer te spreken over de opzet en de organisatie van de wandeldagen en willen de volgende keer graag weer meedoen. De Amsterdamse Wandeldagen zijn daarmee ook een succesvol bindmiddel tussen *groen* en *wandelen*, waar nog heel veel muziek in zit.

Menno

[EXTRA; ook ivm 10 jarig bestaan]

De kracht van Nemo

Gesprek met de oprichters van Nemo: Peter Spruijt, Vincent Rottier en Mathilde Andriessen.
Vragensteller: * Maria Peters.

Wat zien jullie als de kracht van Nemo?

M: Wij zijn de kracht van Nemo, het team, de samenwerking tussen alle begeleiders, medewerkers, de ongelofelijke inzet van tientallen vrijwilligers, dat is de kracht van Nemo.

P: En dat veel mensen een beetje avontuurlijk willen wandelen, niet langs de geijkte paden, maar het binnenland in.

V: Daarnaast, dat je blijkbaar iets biedt wat veel mensen leuk vinden.

Wat is jullie drijfveer om dit vol te houden al tien jaar lang, want het levert financieel niet zoveel op?

P: Gebrek aan antecedenten (gelach)...

M: (schepje erbovenop) tja, vijfenveertig hè...

V: We kunnen nergens anders meer terecht...

P: We zijn kansloze ouderen.... (iedereen in een deuk)

V: Maar het levert wel iets op, via de WIW (banenpool) verdienen we het minimumloon en dat is erg veel geld....

M: Daarvoor hebben we nu allemaal gestudeerd...

* Ja, dat lijkt me echt een innerlijke drive geven...

P: Je bent hier baas in eigen werk.

M: Het is leuk om van je hobby je beroep te maken. Het wandelen is leuk, het samenwerken met collega's, veel buiten zijn en je eigen ideeën kwijt kunnen. Vogelen is bijvoorbeeld altijd mijn hobby geweest, en sinds een jaar hebben we nu één keer in de maand een vogelwandeling.

* Als je het een stapje verder gaat zoeken, sluit het werk voor Nemo dan aan bij dingen die in je leven gebeurd zijn?

P: Ja, absoluut. Ik heb vroeger veel gereisd en in de psychiatrie gewerkt. Nemo biedt de gelegenheid om van alles te combineren wat je hebt gedaan.

* Leg dat verband 'ns met de psychiatrie bijvoorbeeld....

P: Nou, dat je met groepen gewerkt hebt, met mensen...

M: Een beetje gestoorden, licht gestoorde mensen bedoel je? (gelach)

Er is niet voorafgaand aan deze belangrijke stap in jullie leven, bijvoorbeeld een crisis geweest?

V: De crisis bij Peter en mij tien jaar geleden was, dat we wel erg lang in een uitkerings situatie verkeerden en dat we dat maar eens moesten gaan oplossen.

P: Je kan ook zeggen: crisis betekent letterlijk 'beslissing' in het Grieks; het is een positief begrip. Ik ken Vincent uit de kraakbeweging en dat was een sfeer waar het woekerde van ideeën, een soort paddestoelenbos. Er ontstonden allerlei bedrijfjes en initiatieven en Nemo is daaruit ontstaan. De kraakbeweging opende een kier in Amsterdam, waar alles dichtgetimmerd was, waardoor allerlei mensen eigen ideeën gingen ontwikkelen. Dat is een soort positieve crisis, een beetje wat met Polen nu weer gebeurt, je maakt een keuze en er gaan wel tien deuren open. In de kraakbeweging was dat een ondernemersgevoel avant la lettre.

M: Maar dat geldt niet voor mij! Toen jullie nog krakers waren had ik al mijn eigen koopwoning, met een auto voor de deur. Ik heb als maatschappelijk werker 12 jaar gewerkt bij de kinderbescherming, maar ik had dat wel gezien. Ik ben toen een jaar gaan reizen, om uit te vinden wat ik leuk zou vinden om te gaan doen. Dat wist ik daarna nog steeds niet. Maar wel iets met reizen en een camper. Ik had altijd een fantasie om met een camper te gaan reizen. En toen stond er op een gegeven moment zo'n camper bij mij in de straat, zo'n mooie gele en toen dacht ik hé nou, kijk 'ns, daar komt hij aangereden, de camper....

* Daar zat iemand in begriep ik?

M: Nou nee, ze lagen eronder!

v: Daarmee is alles begonnen, de befaamde gele bus.

P: In mei '88 heb ik de gele bus gekocht. We waren met een groepje mensen aan het fantaseren over het opzetten van een reisbureautje. We hadden al een programma in elkaar gezet zonder dat we een bus hadden. Maar dat praten duurde mij veel te lang en ik heb gewoon een bus gekocht. Toen is het hele groepje uit elkaar gevallen, want het ging om geld en echte inbreng. Vincent was de enige die bleef. Zo hebben we samen Nemo opgezet. De bus is in de zomer van '88 opgeknapt en in november ging-ie rijden. Maar toen wist ik nog niet wat ik ermee zou gaan doen. Wel hield ik van wandelen en met een clubje vrienden deden we een wandeling langs de IJssel. Koffie en soep mee. En zo zitten de wandelingen nu nog in elkaar, zo is het Nemo-concept ontstaan.

V: Op 9 sept. '88 was de eerste wandeling van Nemo. De eerste deelnemers waren bezoekers van een kraakcafé in het huis van Peter. Die eerste deelnemers waren dus de ouwe hap, die in de loop der jaren zijn afgevallen.

* Is er nu een nieuwe hap?

P: Het groeide steeds meer, tot mijn verbazing verspreidde het zich en via via kwamen er steeds meer mensen op af. Ik ging met mijn soeppan achter op mijn fiets.....

M: Hij woonde drie hoog, dus hij moest met die grote soeppan naar beneden...

P: De soeppan in een doos achterop de fiets en zo naar de bus. De soep viel er wel eens af, in de doos, en dan goot ik het gewoon weer terug.

V: (scoort) Vandaar dat er zo weinig over zijn van de ouwe hap....

P: De eerste drie, vier jaar is dat dus zo gegaan. Ik hing hier en daar een poster op, we kregen al heel snel publiciteit. We maakten routes op een kaartje en we stuitten vanaf de eerste wandeling op sloten, paden die niet doorliepen en heel veel hekken en daar sprongen we overheen. Dat werd een beetje het handelsmerk van Nemo. 's Maandags gingen we bellen: 'waarom staat dat hek er?' En zo is die belangenkant gegroeid, vanaf het eerste moment. We werden ook een soort actiegroep voor

voetpaden.

* Hoe zouden jullie de groep omschrijven die jullie aantrekken?

V: Die is heel breed en divers, omdat we zoveel verschillende activiteiten hebben.

P: Er zijn wel overeenkomsten: voor een groot deel zijn het dertig-plussers, hier en daar een verdwaalde dertiger en in de hoofdzaak veertigers.

V: Overmaat aan onderwijs, sociaal werk, verpleging, veel mensen die rondstruinen in New Age-ontwikkelingen.

M: We hebben er zelf wel wat aan gedaan. Een jaar of vijf geleden, toen liepen er negentig procent vrouwen mee. Behalve de begeleiders van Nemo, die gingen dan met twintig vrouwen op stap..... We hebben jarenlang nagedacht hoe we dat konden veranderen. Want als er eens een man meeging dan schrok die zich te pletter, die kwam nooit meer terug.... Toen hebben we gezegd: dat concept van slootje springen en hekken klimmen, is iets wat mannen meer aanspreekt dan een gewone, makkelijke wandeling. We hebben dat concept wat meer uitgewerkt en in de publiciteit gegoooid. Dat heeft toch wel gewerkt, want nu is het vaak fifty-fifty in de wandelgroepen.

P: Het zijn steeds meer mensen die in de zomer met een dure wandelreis meegaan, met de SNP, met Sindbad, en die onze wandelingen gebruiken om te oefenen en te trainen. In het buitenland boeken ze dan een dure reis en bij ons worden ze dan aangetrokken door het avontuurlijke en het low-budget.

* Wie is nu eigenlijk de baas van Nemo?

M: Machiel (5-jarig zoontje van Mathilde en Peter) dacht ik.... Hij is de informele leider. Als hij ziek is, wordt er hier gewoon niet gewerkt...

P: Natuurlijk ben ik de initiatiefnemer en de eerste vier jaar heb ik geloof ik elke wandeling alleen gelopen en de soep en de boekhouding gedaan....

M: We mochten wel mee, maar we mochten nooit zelf de wandelingen begeleiden, want dat konden wij niet.. (gelach) soep maken mochten we ook niet, want dat konden we ook niet en we moesten betalen als we meeliepen.

P: Er zijn twee ontwikkelingen; Nemo is langzaam geprofessionaliseerd, het is een echte organisatie geworden en mijn functie is coördinator, of directeur. Maar als je kijkt naar onderdelen van de organisatie, zoals de wandelingen, dan zie je dat dat wordt gedragen door een aantal begeleiders. De coördinatie van de wandelingen ligt bij Vincent en Mathilde. Er is geen sprake van een baas, het is een concept dat wordt gedragen door een brede groep mensen.

* Ja, maar als je situaties krijgt waarin meningsverschillen optreden? Wie hakt dan de knoop door?

P: Dat doen we altijd in overleg.

M: Ja. (zegt tegen V: zeg ja! gelach)

P: We hebben iedere maandagmorgen stafvergadering en daarvoor verzamelen we de hete hangijzers. Er gaat altijd wel iets mis bij een wandeling en met elkaar gaan we bekijken hoe het beter kan.

M: We hebben er reglementen voor, als er conflicten zijn, dan vallen we daar op terug. Bij werkelijke verschillen van mening vallen we terug op het bestuur.

V: De materie is vaak te ingewikkeld om een knoop door te hakken, dan schuiven we het op en dan lost het zich in de tijd wel op.

* Hoe gaan jullie het nieuwe project in Polen combineren met Nemo Nederland? Dat is toch wel een heet hangijzer?

M: (onschuldig) Waarom, hoezo ??? We hadden gewoon niks te doen en toen dachten we we verzinnen iets met de camper....

* O, jullie hadden niks te doen?!

V: Ik vind dit wel een tendentieuze vraagstelling...

M: In plaats van elk jaar reizen te organiseren, is het veel effectiever om je daar te gaan settlen...

* In feite hebben jullie nu twee bedrijfjes een daar en een hier....

P: Het komt uit hetzelfde gevoel voort en we zien niet in, waarom we het tot Nederland zouden moeten beperken. Europa komt dichterbij, toen ik voor de eerste keer naar Polen ging was er letterlijk nog een ijzeren gordijn en nu zit Polen bijna in Europa. We hebben bussen, we hebben mensen, we

willen wandelen en we zoeken onbekende paden.

* Gaat dat niet wringen dan?

P: Integendeel, het stimuleert elkaar juist!

M: Die stek hier, die wordt dus heel erg gedragen door alle vrijwilligers en de stek daar is nu nog in een ontwikkelingsfase. Het opzetten en uitdenken van allerlei projecten, dat is Peter zijn taak. Het is natuurlijk ook in de hoop dat daar uiteindelijk wat geld uit te halen is.

P: We snappen nu eigenlijk niet dat we er tien jaar over gedaan hebben om andere initiatieven te ontplooiën, want met deze mensen, we hebben twaalfhonderd leden, daar zit ontzettend veel deskundigheid, gedrevenheid en betrokkenheid bij. Het lijkt of we tien jaar oogkleppen hebben opgehad, met alles wat we in huis hebben moeten we een wereldbedrijf kunnen opzetten. Dat we dat niet eerder hebben gedaan, dat noemt Mathilde altijd 'het gele-bus-complex'. Dat we ouwe bussen hebben en dat we eigenlijk maar een beetje amateurs zijn, dat praten we gewoon onszelf aan. Het is noodzakelijk voor ons voortbestaan, deze nieuwe stap, want die banenpool waarop we drijven die houdt binnenkort op en als we niet in staat zijn om echt bestaansmiddelen te creëren, dan verdwijnt Nemo.

V: Nemo Nederland draait op een enorme routine van de initiatiefnemers van Nemo en van de mensen die er later zijn bijgekomen en vrijwilligers. In die zin moet er ruimte zijn voor een groter project, wat natuurlijk zwaarder is, maar dat kan nu in deze fase wel.

* Jij denkt dat het wel zwaarder is?

V: Het is per definitie zwaarder, een project 1000 km hiervandaan, met een huis en 32 ha land en een taal waar na een half jaar studie, nog geen touw aan vast te knopen is.....

* Vinden jullie het nog steeds leuk om dit allemaal te doen? Wat doen jullie nu eigenlijk als je met vakantie gaat, als je al met vakantie gaat?

P: Als ik de onderliggende toon uit je vraag begrijp, is het wel zo, dat werk en privé heel erg door elkaar lopen, dat geldt voor ons allemaal. De een kan wat beter zijn grenzen bewaken als de ander of voelt meer verantwoordelijkheid. We zitten er met onze eigen motivatie in, Nemo is om ons lijf heen gegroeid, maar we zijn er wel in geslaagd om daar mee om te gaan. Ik zou het niet anders willen. We vinden dat werk en privé bij elkaar horen. Vakanties schieten er soms bij in.

V: Het is nog helemaal niet aan de orde geweest, dat we van '90 tot '93 ongeveer echt een reisorganisatie zijn geweest. We zijn veel naar Midden-Europa geweest, Tsjecho-Slowakije, Polen, Groot-Brittannië, Italië.

P: Eigenlijk zijn wij alledrie als reisleader geflipt. We zijn als reisleader finaal mislukt (veel gelach). We zijn er gewoon achter gekomen dat we geen reisleader zijn. Je merkt het ook nog steeds op zondagwandelingen, we willen helemaal niet steeds voorop lopen en de excursieleider zijn en een stempel op de groep zetten. En dat hebben we tot Nemo-concept verheven. Alleen ons geworstel met de bussen, dat is een zwakke schakel in het geheel. Daar gaat heel veel geld inzitten. We moeten echt vechten om die prijs van f 30,- per wandeling te handhaven.

V: We zijn ook heel kwetsbaar, er hoeft maar iets te gebeuren, of je bent een bus kwijt...

M: of een bestuurder, of een paar deelnemers....

P: Je doet een vrijwilliger een enorme verantwoordelijkheid aan.

* Nog tien jaar Nemo?

P: Ja, absoluut.

M: Nog twintig jaar...

V: Meer kunnen we niet doen...

P: Dan gaan we bejaardenreizen organiseren....

In memoriam:

de onvergetelijke Hans Douwes

Dit voorjaar overleed Hans Douwes. Nemo had een bijzondere band met Hans Douwes en voelt zijn

overlijden als een groot verlies. De persoon van Hans was nauw verweven met het ontstaan van Nemo. Peter en Hans hebben vanaf 1979 samen het Buurtpand opgezet; een café-ruimte voor de buurt in een groot kraakpand op de Prinsengracht, pal achter de Groote Keyser. Het werd een feestelijk ontmoetingscentrum voor krakers, buurtgenoten, muzikanten en andere mistige types. Hans was de drijvende kracht: achter de bar en bij de piano. In de sfeer van het Buurtpand is Nemo ontstaan, of liever gezegd 'naar boven geborreld'. En die sfeer is aan Hans te danken. Hij ging in het begin regelmatig mee met Nemo en schreef prachtige verslagen. Hans was ook schrijver en dichter. Op alle Nemo-feesten trad Hans op. Hij zou op 6 november zeker weer van de partij zijn. Nemo zal Hans erg missen.

[het volgende tekstblok in kader]

Hans had een speciale affiniteit met verval. Hij beweerde dat hij van de paddestoel afstamde. Hij voelde zich in z'n element bij spinnenwebben en schimmels. Hoe meer het Buurtpand in verval raakte, hoe meer hij zich er thuis voelde. Hij leefde 'achteruit'. Hij was er van overtuigd dat hij weer een schimmel zou worden. Hij was het type knutselaar dat overal een noodoplossing op wist. Hij vulde gaten met gaten; hij had een uiterst creatieve manier om tijdelijk problemen op te lossen. Hij specialiceerde zich vooral in het hergebruik van afval. De eerste grote oliekachel van het Buurtpand verbond hij met een tuinslang. De vele lekkages werden met emmers en andere noodoplossingen gestopt. Soms was er gigantische kortsluiting door de wateroverlast. De wc was een eeuwige ellende. Op een gegeven moment plaatste hij er wierookstokjes om de stank te verdrijven. Hij haatte macht en status en was eigenlijk de eeuwige anarchist. Zijn verzet tegen de macht uitte zich in acties tegen auto's in de binnenstad. Hij had wilde plannen om alle bruggen op te halen. Ook voelde hij zich zeer solidair met de kraakbeweging. In de tijd van de Groote Keyser, voorzag hij de aktievoerders met tientallen pannen soep. Van de bovenleiding van trams (hij werkte jarenlang bij het GVB), maakte hij kraaienpoten. Later was hij zeer actief voor Gered Gereedschap. Hij was het gezicht van het Buurtpand. Het Buurtpand was het centrum en ontmoetingspunt van waaruit alle mogelijk initiatieven gegroeid zijn (als onkruid): het Bankje, vele koren, alle mogelijke duetten en trio's, poppentheater en natuurlijk Nemo. Hans was de drijfveer en de ziel van het Buurtpand. In de muziek kon hij zich uitleven. Zijn zingen was altijd een act; het was puur theater. Met zijn vaste begeleiders (Rob, Lenie) zong hij de sterren van de hemel. Meestal op valse en verzopen piano's, met een vibrato waarvan je altijd iets moest wegslikken. Maar zijn enthousiasme was vertederend. Hij had de eeuwige jeugd. Vaak deden de toetsen het niet meer, maar met een houtje en een punaise deedie het weer na 2 minuten. Hij heeft tot het laatst gezongen. Vanuit zijn laatste ziekbed echode in de Berenstraat: de Klok van Arnemuiden. Hij was geen kunstenaar, maar een levenskunstenaar. Hij was ook dichter en schrijver. Hij wist van geen ophouden; in veel opzichten was hij mateloos. De redactie van de Buurtkrant wist zich geen raad, omdat Hans niet kon stoppen. Hij was de drijvende kracht van de Buurtkrant, niet alleen schrijvend, maar ook als bezorger. Hij kon goed koken en bakken. Beroemd was zijn appeltaart. Hij had een vlag die uithing als er appeltaart was. Je zat dan met 10 buurtgenoten appeltaart te eten. Altijd keek je in de Berenstraat of de vlag uithing. Vaak was zijn huis de zoete inval. Je was altijd welkom. Hij was uiterst behulpzaam en had nooit kritiek op iemand, ook al gingen ze er met de kas van het Buurtpand vandoor. Maar hij voelde zich absoluut niet minderwaardig. Had geen last van gêne. Aan iedereen wilde hij zijn levensfilosofie en zijn gedichten kwijt. In zijn Buurtpandperiode tot aan zijn sterfbed, heeft hij zijn gemiste jeugd ingehaald. In de marge van de Kraakbeweging, vond hij een vrije ruimte waarin hij zich eindelijk kon uitleven. En een grote groep mensen gingen in die golf mee. Het was een creatieve en hartverwarmende golf, vol muziek en theater. Het was een wereld die continu op instorten stond; het schimmelde, lekte en rotte. Maar in dat verval groeiden de mooiste bloemen. Nu is Hans thuis in zijn eigen Buurtpand. Hij zal zeker terugkomen bij ons als schimmel en paddestoel en ons uitnodigen om een smartlap te zingen, in plaats van de grote bezem van de heersende orde. Hans we blijven zingen, we heffen een glas op je, en we zullen je nooit vergeten. Hans, daar ga je!

Peter

Nemo 10 jaar

O, mijn lieve Nemo,
de natuur kreeg ik van jou kado.
Door jou ging ik met andere ogen kijken,
de natuur ging mijn hart verrijken.
Samen de stad uit, de paden af,
om zo steeds weer een heerlijke wandeling te gaan maken.
Ja Nemo, jij weet hoe diep in de natuur te geraken.

Zorg dat je zo doorgaat en je kracht blijft behouden,
zodat menig mens de harmonie en schoonheid van de natuur kan aanschouwen.

Van harte gefeliciteerd met je 10-jarig bestaan.
Jammer dat ik die allereerste keer niet heb mogen meemaken.
Wat zal dat een fantastische belevenis en geboorte zijn geweest!

Sylvia Verburg

Wandelen

Wandelen is doelloos het leven
raken de ziel het leven
geven het leven ziel en zin
na plichten en zorg

Wandelen is dwalen de wereld
zoeken de ogen de wereld
maken de helend'herschepping
van moeder natuur

Wandelen is dansen de aarde
kussen de voeten de aarde
vieren ontluikend'ontmoeting
van hemel en aarde

M. Peters

Nemo

Toen ik nog iemand was
werd ongeluk mijn deel
ik telde en ik kwelde
dacht overal te zijn
ik wiste wat ik miste
Iemand Iemand wou ik zijn!

Toen was ik tijden nergens
de uitgeputte slag
ik steunde en ik kreunde
dacht niets meer waard te zijn
wel wist ik wat ik miste:
Niemand Niemand wou ik zijn

Toen kon ik weer gaan struinen
de opgewekte stap
ik tuitte en ik fluitte
wist alles weer te zijn
vond vrede in de leegte
wou nooit meer iemand zijn!

M. Peters

Colofon

De Vrije Wandelaar

6e jaargang nr 15, najaar 1998

verschijnt 4x per jaar

ISSN 1381-0693

De Vrije Wandelaar is een onafhankelijk tijdschrift en open forum van en voor wandelaars.

Eindredactie: Peter Spruijt

Uitgave van Nemo

Westerpark 2, 1013 RR Amsterdam

tel/fax 020-6817013 - E-mail nemo@pz.nl